

Valgamaa Arenguagentuur

**VALGA MAAKONNA PUHKE- JA TURISMIMAJANDUSE
ARENGUKAVA AASTATEKS 2008-2013**

Valgamaa - Eesti lõunavärv

Valga 2008

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
Arengukava koostamise metoodika.....	4
Mõisted	5
1. MAAKONNA TURISMIRESSURSSIDE ANALÜÜS.....	7
1.1. Maakonna üldinfo.....	7
1.2. Looduslikud vaatamisväärsused.....	7
1.3. Ajaloolised ja kultuurilised vaatamisväärsused.....	9
1.4. Aktiivsed tegevused ja üritused.....	11
1.5. Piirkonna turismiasjaliste analüüs	12
2. ARENGUSUUNDUMUSTE ANALÜÜS	15
2.1. Euroopa turismitrendid	15
2.2. Eesti turismi hetkeolukord.....	16
2.3. Valga maakonna positsioon Eesti turismis.....	18
2.4. Valga maakonna turismi tugevuste, nõrkuste, ohtude ja võimaluste analüüs	21
3. ARENGUSTRATEEGIA AASTATEKS 2008-2013	24
3.1. Valga maakonna turismi visioon, missioon, sihid ja eesmärgid.....	24
3.2. Tegevuskava aastateks 2008-2010	25
3.3. Arengukava seotus teiste arengukavadega	29
KASUTATUD ALLIKAD	32
LISA 1. Töörühmades osalenute nimekiri.....	33
LISA 2. Valga maakonna turismimajanduse SWOT analüüs	34

SISSEJUHATUS

Turismimajandust peetakse maailma suurimaks ja kõige kiiremini arenevaks majandusharuks. See on tähtsaks osaks paljude turismi sihtkohtade arenguplaanides. Paljudel juhtudel nähakse turismis „päästjat“ traditsiooniliste majandusharude (põllumajandus) kadumisel, mis võimaldab tekitada majandusharudevahelisi seoseid ja uut nõudlust. Sissetulekud turismist annavad võimaluse eelkõige väikestel piirkondadel parandada üldist toimetulekut ja elukeskkonda. Maapiirkondades suurendab turism kogukonna elujõulisust, süvendab piirkondade identiteeti ja annab inimestele perspektiivi maale jääda, soosides seeläbi väikeettevõtlust.

Kogu turismitegevus koondub sihtkohtadesse, mille puhul on tegemist turismitoodete kooslusega, pakkudes külastajatele mitmekülgset elamust. Turismi sihtkoht ehk turismipiirkond on kogu turismitegevuse keskseks elemendiks. Turismi arendamine ei hõlma üksnes turismipiirkondi ning sellega seotud erinevaid mõjusid. See on ka hulk ühendusi inimeste ja institutsioonide vahel, mis vastastikku üksteisest sõltuvad ja millest lähtuvalt arengut ka kavandada.

Turism täidab olulist rolli ka Eesti üldises majandusarengus - hinnanguliselt annab turism ligi 8% Eesti sisemajanduse koguproduktist ning sama suur osa kõigist hõivatutest saab tööd tänu turismile (Eesti riiklik turismiarenduskava 2007-2013).

Turismimajandus on viimastel aastatel jõudsasti arenenud – on kasvanud nii nõudlus kui pakkumine. Eesti turismimajandus tugineb suures osas väliskülastajatele, kuid tänu sissetulekute kasvule on ka Eesti elanikud hakanud rohkem reisima. Eesti põhilisteks sihtturgudeks on Soome, Rootsi, Venemaa Peterburi regioon, Norra, Saksamaa ja Läti. Arenevad sihtturud on Suurbritannia, Taani, Itaalia ja Holland ning uued turud on Ameerika Ühendriigid, Poola, Prantsusmaa, Hispaania ja Jaapan.

Turism on erinevatest teenusepakkujatest koosnev protsess. Esineb vaid üksikuid juhtumeid, kus üks ettevõtte või organisatsioon kontrollib kogu elamusprotsessi alates otsuse tegemisest kuni tarbimiseni. Turismi planeerimises hõlmab koostöö korraldus

omavahelisi suhteid avaliku-, era- ja mittetulundussektori vahel, sisaldades erinevaid huvigruppe. Arengu planeerimisel turismis on üheks vahendiks arengukava koostamine, kuhu on kaasatud kõik eelpool nimetatud osapooled.

Käesoleva arengukava eesmärgiks on välja töötada ühtne arengudokument, kindlustamaks Valga maakonna turismi terviklik ja jätkusuutlik areng aastateks 2008-2013. Käesolev arengukava on eelkõige koostöökokkulepe, kus pannakse paika tuleviku suundumused ja tegevused. Antud arengukava koostamise põhjusteks on samuti eelmise „Kagu-Eesti turismi arengustrateegia ja -kava aastani 2006: Valgamaa” lõppemine ning uue „Riikliku turismiarengukava 2007-2013” kinnitamine riigikogus.

Arengukava koostamise meetoodika

1. jaanuaril 2007 sõlmiti MTÜ Valgamaa Omavalitsuste Liidu, Valga maavalitsuse ja SA Valgamaa Arenguagentuuri vahel koostööleping, millega koondati kogu Valga maakonna turismiarendustegevuste koordineerimine SA-le Valgamaa Arenguagentuur. Ühe tegevusena on SA Valgamaa Arenguagentuur ülesandeks koostöös maakonna turismiasjalistega koordineerida ja koostada Valga maakonna puhke- ja turismimajanduse arengukava aastateks 2008-2013.

Arengukava koostamine jagunes kolmeks peamiseks etapiks. Esimese etapina viidi läbi kaks seminari maakonna turismiarendajate, turismiettevõtjate, omavalitsejate ja mittetulundussektori esindajate osavõtul. Seminaride üheks eesmärgiks oli tutvustada kogu Eesti ja Valga maakonna turismi hetkeseisu, tulevikuprognose ning arengukava koostamise vajadust. Esimesel seminaril toimusid arutelud töögruppides, kus pandi paika maakonna turismisektori sisemised tugevused ja nõrkused ning välimised ohud ja võimalused.

Teisel seminaril keskenduti tulevikuvisioni, probleemsete valdkondade, sihtide ja eesmärkide formuleerimisele. Prioritiseerimise teel järjestati tugevused, nõrkused, ohud ja võimalused (vt Lisa 2.). Tulemused koondati ning järjestatud nõrkustest kõige olulisemad olid aluseks tegevusvaldkondade määramisel, millele püstitati eesmärgid ja millest lähtuvalt koostati tegevuskava.

Teine etapp seisnes seminarides kokkulepitu ühtsesse dokumenti sõnastamises, samuti piirkonna turismiressursside, hetkeolukorra ja arengusuundumuste analüüsimises. Kolmandaks etapiks oli arengukava tegevuskava koostamine aastateks 2008-2010, mis sisaldas konkreetseid tegevusi koos elluviijate, vastutajate ja tähtaegadega.

Arengukava täitmist jälgitakse igal aastal ning kolme aasta pärast vaadatakse arengukava üle, vajadusel täiendatakse, hinnatakse tegevuste tulemusi ja koostatakse uus tegevuskava.

Mõisted

Arengustrateegia - eesmärkide saavutamise üldine teostustee, mis arvestab sisekeskkonna tugevaid ja nõrku külgi ning väliskeskkonnast tulenevaid võimalusi ja ohtusid. Arengustrateegia sisaldab visiooni, missiooni, eesmärke ja tegevuskava.

Missioon – võtmeaspektid visiooni saavutamiseks, keskendudes valdkonna põhiväärtustele.

Rekreatsioon - (aktiivsed) tegevused või kogemused, mida inimene teeb või kogeb oma vabal ajal ning enamasti on need osaleja enda valitud rahulolu, lõbu või vaimsetel eesmärkidel.

Siseturism - riigi residentide reisimine riigi territooriumil asuvatesse, kuid väljapoole nende igapäevast elukeskkonda jäävatesse paikadesse.

Turism - majandussektor, mille peamisteks komponentideks on:

- majutus koos toitlustamisega;
- reisitransport – lennu-, mere-, maantee- ja raudteetransport;
- looduslikud ja tehiskud vaatamisväärsused ning nende haldajad;
- reisiettevõtjad – reisikorraldajad ja reisibürood;
- reisisihi korraldajad – avaliku, era- ja mittetulundussektori organisatsioonid ja asutused.

Maailma Turismiorganisatsiooni (*World Tourism Organisation*) määratluse järgi loetakse turismiks inimeste reisimist väljapoole nende igapäevast elukeskkonda puhkuse, äri või muudel eesmärkidel kestusega kuni üks kalendriaasta. Määratlusele

vastavaid reisijaid nimetatakse külastajateks, kes jagunevad ühepäevakülastajateks ja turistideks.

Turismi arengukava - dokument, mis koosneb piirkonna turismiressursside, turismitrendide, puhke- ja turismimajanduse olukorra analüüsist ning tuleviku arenguks koostatud strateegiast.

Turismiasjalised - on kõik asjaosalised (üksikisikud, grupid või organisatsioonid), kes mõjutavad ja keda mõjutavad turismivaldkonna otsused ja/või kes osalevad külustuselamuse protsessis. Peamisteks asjaliste gruppideks on avalik sektor, erasektor, mittetulunduslikud ühingud, kohalikud elanikud ja külastajad.

Turismiressurss – kõik piirkonnas olevad ajaloolised, looduslikud, kultuurilised vaatamisväärsused, samuti turismi infrastruktuur (majutus, toitlustus, meelelahutus, tegevused) ning inimesed.

Turismoode - terviklik külustuselamus, mis koosneb erinevatest toodetest ja teenustest, mida külastaja oma reisi ajal tarbib.

Turismitrend - suundumused ja muutused, mille poole puhke- ja turismimajandus areneb.

Tõmbekeskus - regionaalne sihtkoht, piirkond, mis koondab endasse piirkonna olulise turismiressursi, külustajad ja turismispetsiifilise teabe, edendab turismiteadlikkust ning vahendab infot kogu regioonis.

Visioon - tulevikupilt (seisund), mida tahetakse teatud ajaks saavutada.

1. MAAKONNA TURISMIRESSURSSIDE ANALÜÜS

1.1. Maakonna üldinfo

Valga maakond asub Eesti lõunaosas. Maakonna pindala on 2046,49 km², ulatudes põhjast lõunasse 65 km ja idast läände 59 km. Valgamaa piirneb lõunas ja edelas Läti Vabariigiga (104 km ulatuses), idas Võru maakonna, põhja-kirdesuunas Põlva ja Tartu maakonna ning loodes Viljandi maakonnaga. Maakonna elanike arv 01.11.2007. a seisuga on 34 671 inimest.

Valga maakond koosneb 13 omavalitsusüksusest: Helme, Hummuli, Karula, Otepää, Palupera, Puka, Põdrala, Sangaste, Taheva, Tõlliste ja Õru vallast ning Tõrva ja Valga linnast. Maakonna keskus on Valga linn. Kõige aktiivsem turismitegevus ja ettevõtlus on koondunud maakonna kolme tõmbekeskuse ümber: Valga, Tõrva-Helme ja Otepää. Neid võib lugeda ka maakonna kolmeks peamiseks turismipiirkonnaks.

Helme, Hummuli ja Põdrala vald ning Tõrva linn kuuluvad ühise ajaloolise taustaga nn. Mulgi kultuuriruumi. Mulgi keele ja kultuuri teadvustamine ja väärtustamine aitab luua lisandväärtust maakonna ajaloo- ja kultuuriturismi arendamisel.

Lisaks nendele on Valgamaal veel piirkondi, millel on potentsiaali oskusliku arendamise tulemusena muutuda veelgi atraktiivsemaks. Need võiksid olla Väikese Emajõe, Võrtsjärve ja Karula piirkond.

1.2. Looduslikud vaatamisväärsused

Looduslik üldiseloostus. Valga maakonna pinnaehitus on väga mitmekülgne. Maakonna lääneosa jääb Sakala kõrgustiku kaguossa. Selles on valitsev ürgorgudest liigestatud lainjas moreentasandik siin-seal kerkivate kuplite ning seljakutega. Põhja pool annavad maastikule ilme põhja-lõuna suunalised väikevoored ning madalamatel niiskematel aladel puisniidud ja metsad. Tõrva-Helme ümbrus on tasasem, kuid liigestatud Õhne ja selle lisajõgede orgudest. Paljudes kohtades paljanduvad siin orgude

veerudel aluspõhja liivakivid. Sellel tihedasti asustatud alal vahelduvad laialdased põllumaad niitude, lohkudes asetsevate järvede ning üksikute metsatukkadega. Lõuna pool - Hummuli ja Taagepera ümbruses, leidub ka kuplistikke.

Läti Vabariigi piiril esineb laialdane liivaala suurte metsade, nõmmede ja soodega. Maakonna keskosa hõlmab põhja-lõuna suunaline Väikese Emajõe orund ning selle jätkuks olev Valga nõgu, kus valitseb suuremalt osalt lainjas moreenmaastik, läbitud madalatest lamm- või moldorgudest. Orgudest on määravaim Väikese-Emajõe org, millesse Tõlliste kohal suubub Pedeli ürgorg. Valga nõo keskosas asub laialdane soostunud Korva luht. Laiemad põllualad on levinud Sangaste ja Laatre ümbruses.

Reljeefi vahelduvaim ja kõrgeim osa maakonnas on Otepää ümbruses. Kõrgeimad tipud on Kuutsemägi (217 m), Meegaste mägi (214 m), Harimägi (212 m). Maakonna lõunaossa jääb Hargla nõgu - kõrgustike vaheline tasane ala, kus metsade keskel kerkib kohati üksikuid moreenkupleid ja kühme. Omapärase kauni loodusega on Koiva ja Mustjõe orud ning Aheru järve ümbrus.

Valga maakonnas asub kaks riiklikult kaitstavat loodusala. **Karula rahvuspark** asub Valga ja Võru maakonnas, Karula, Antsla ja Mõniste valla territooriumil ning moodustati 1993. a Karula maastikukaitseala baasil. Karula kõrgustik, kus paikneb ka rahvuspark, kujutab 5-8 km laiust kirde-edela suunalist küngaste vööndit. Rahvuspargis asub Karula kõrgustiku kõrgeim tipp – Rebasejärve Tornimägi, mille kõrgus on 137 m üle merepinna. Karula rahvuspargis on viis infopostide ja viitadega tähistatud õpperada: laste loodusrada-mänguväljak, Perajärve metsarada, Tornimäe matkarada, Lüllemäe külarada, Ähijärve teerada. **Otepää looduspark** on loodud 1957. aastal eesmärgiga kaitsta Otepää kõrgustikule iseloomulikke maastikke ning looduslikku mitmekesisust. Looduspargis on 65 järve ja järvekest; neist suurimat - käänulise kaldajoone ning viie metsase saarega Pühajärve (286 ha) peetakse üheks Eesti kauneimaiks järveks. Küllastajatel on võimalik järve ning selle lähiümbrusega tutvuda 12 km pikkusel Pühajärve matkarajal.

Otepääl asub järskude nõlvadega **Väike Munamägi**, mille kõrgus on 207,5 m ning kust hea ilmaga näeb ümbrust 50 km raadiuses. Talvel on mäel avatud mäesuusa- ja lumelauakeskus. Otepää ümbruse kaunist maastikku on võimalik vaadelda **Tehvandi vaateplatvormilt**, mis on osa uuest Tehvandi K90 suusahüppemäekompleksist.

Vaateplatvormi kõrgus on 34 meetrit ning kõrgus merepinnast 218 meetrit, olles sellega Suure Munamäe järel kõrguselt teine vaatetorn Lõuna-Eestis. Karula rahvuspargi kõrgeimas tipus asub 29 meetri kõrgune **Tornimäe vaatetorn**. **Tellingumäe vaatetornist** avaneb vaade looklevatele Mustjõe ja Koiva jõgedele ning neid ümbritsevatele puisniitudele. Otepää kõrgustikul asub 27 meetri kõrgune **Harimäe vaatetorn**, kust avanevad kaugvaated Otepää mägedeni ja üle Väikese Emajõe oru Karula kõrgustikule.

Oluliseks looduslikuks vaatamisväärsuseks on veel ligi 400aastane ja 20 meetri kõrgune **Pühajärve Sõjatamm**. Koobastest on külastajatele avastamiseks **Helme koopad**, mis paiknevad Helme ordulossi varemetest põhja pool kitsa põhja-lõuna-suunalise seljandiku sees ning **Koorküla koopad**, mis asuvad Õhne ürgoru ühe vasakpoolse lisaoru nõlvas Koorküla pargi vastas.

Valga linnas asuv **Pedeli jõe puhkeala** on Valga-Valka kaksiklinna ühendav looduslik atraktsioon, mille arendamine toimub kahe linna koostöös. Valgas on välja arendatud neli paisjärve, mille juurde on planeeritud ja osaliselt juba valmis puhke- ning spordirajatiste alad, supelrannad, paadisillad, ujumiskohad. Kogu alal on käimis-, jalgratta- ja tervisespordirajad. Radade ääres on väiksemaid mängu- ja tervisespordiplatse ning puhkekohti. 2005. aasta suvel püstitati puhkealale Valga kunstniku Sergei Babitši skulptuur „Aja sünd”.

1.3. Ajaloolised ja kultuurilised vaatamisväärsused

Järgnevalt on piirkonniti välja toodud Valga maakonna tähtsamad ajaloolised ja kultuurilised vaatamisväärsused.

Üheks olulisemaks ajalooliseks vaatamisväärsuseks Otepääl on 12. sajandist pärinevad **Otepää Linnamägi** koos piiskopilossi varemetega. Enamlevinud seisukoha järgi tuleneb Otepää nimi linnamäe aluseks oleva mäe kujust, mis meenutas karu pead (oti ehk karu pea). Säilinud linnusemüürid linnamäel on muinsuskaitse all ning külastajaile avatud. Teiseks Otepää piirkonna üheks olulisemaks vaatamisväärsuseks on Windsori paleega sarnane **Sangaste loss**, mille taga on haruldane dendropark ning tiigid. Külastamiseks on avatud mitmed muuseumid: **Gustav Wulff-Õie talumuuseum**, **Otepää gümnaasiumi talumuuseum**, **Otepää suusamuuseum** ja **Eesti lipu**

muuseum. Suusamuuseumis eksponeeritakse Eesti suusatamise ajalugu, Otepää kui talispordikeskuse ajalugu ja mitmeid suusakuulsusi. Eesti lipu muuseumis on eesti- ja inglisekeelsed infostendid, kus on võimalik tutvuda lipu saamis- ja ajaloo kuni tänapäevani. Vaatamisväärtetena on Otepää piirkonnas kolm kirikut: **talvekirik**, **Maarja luteri kirik** ja **Ilmjärve apostlik-õigeusu kirik**. Palupera vallas Hellenurmes, Elva jõe paisjärve ääres on külastamiseks avatud 127aastane mõisnike Middendorffide ehitatud **Hellenurme vesiveski**.

Tõrva-Helme piirkonna üheks olulisemaks ajalooliseks vaatamisväärsuseks on Jõgevestes asuv vene armeejuhi **Barclay de Tolly mausoleum**. Klassitsistlikus stiilis hoone kõrval on hauamonument ja mausoleumi keldris asuvad veel vürst ja vürstinna Barclay de Tolly sarkofaagid. Helmes asuvad **Ordulinnuse varemed**, mis pärinevad 14. sajandi esimesest poolest. Säilinud on kõrged aknaavadega maakivimüürid ja tornilaadne ehitis linnuse keskosas. Kirikuküla külas, endises Helme kiriku pastoraadihoones asub **Helme koduloomuuseum**. Oluliseks vaatamisväärsuseks piirkonnas on 1907.-1912. aastatel ehitatud 40 meetri kõrguse torniga **Taagepera loss**. Lossis pakutakse majutust, toidlustust, konverentsi ja muude ürituste korraldamise võimalust. Ajaloolistest ehitistest asuvad Tõrvas 20. sajandi alguses ehitatud **kirik-kammersaal** ning 19. sajandi lõpust pärit **kõrtsihoone**. 19. saj. lõpul praeguse kuju saanud **Hummuli mõis** on hästi säilinud, 1930. a. avati siin kool, mis on praegugi kasutusel Hummuli Põhikooli hoonena ja osalenud suvises külastusmängus „Unustatud mõisad“.

Valga linnas on mitmeid vaatamisväärsusi ajaloolis-kultuurilisi objekte. Kesklinnas asuv 1865. aastast pärinev **Valga raekoda** on oma ajaloolise puitarhitektuuriga üheks eriliseks näiteks Eestis. Raekoja fuajees on seinal mälestustahvel Johannes Märtonile, esimesele eestlasest linnapeale Eestis (1902-1917). Raekoja juures asub 1816. aastal valminud barokkstiilis **Jaani kirik**, mis on ainus ovaalse põhiplaaniga kirik Eestis. Kiriku küljes asub mälestustahvel Eesti Vabadussõjas lõunarindel langenud Soome Põhja Poegadele. Linnas asub veel vana-vene stiilis **apostlik-õigeusu Issidori peakirik** ja eelmise sajandi algul ehitatud **Rooma katoliku Pühavaimu kirik**. Valga linna ja maakonnaga seotud looduslugu, ajalugu ja kultuurilugu kajastab endises Säde seltsimajas asuv **Valga Muuseum** ning Eesti Piirivalve ja riigikaitse ajalugu tutvustab

isamaalise kasvatuse püsiekspositsioon Valga piirivalvelinnakus. Mälestusmärkidest on olulisteks 1998. aastal rongiühenduse 110. aastapäevaks paigaldatud mälestusmärk „Vedur”. Kesklinnas asub Poola kuningale **Stefan Bathorile** püstitatud mälestusmärk, kes andis 1584. aastal Valgale linna õigused. Samuti tõstesportlasele **Alfred Neulandile** püstitatud mälestusmärk, kes oli esimene eestlasest olümpiavõitja. Linnaservas Priimetsas asuvad **Vabadussõjas langenute mälestusmärk**, **Vene sõjavangide matmispaik** ja **Saksa sõjavangide kalmistu**.

1.4. Aktiivsed tegevused ja üritused

Peamised aktiivsete tegevuste võimalused on koondunud Otepää piirkonda, mida tuntakse kui looduslikult kauni maastikuga rahvusvahelist talispordikeskust. Otepää linnas ja lähialal on mitmekülgsete ning kaasaegsete sportimisvõimalustega Tehvandi spordikeskus ja Kääriku puhke- ja spordikeskus. Piirkonda on rajatud kolm mäesuusakeskust ning kaks suusahüppetorni, samuti K90 suusahüppemägi koos vaateplatvormi ja ronimisseinaga Tehvandile.

Talvise tegevuse kõrval on pidevalt arenemas ka suveperioodi puhkevõimalused. Piirkonnas korraldatakse hulgaliselt nii kohaliku kui rahvusvahelise tähtsusega spordivõistlusi ja kultuuriüritusi, millest olulisemad on Wordloppet sarja kuuluv Tartu suusamaraton, Tartu rattamaraton, Tartu rattaralli, Tartu jooksumaraton, suusatamise MK etapp ja Saku Suverull ning kultuuriüritused Pühajärve Kuldkala, Leigo järvemuusikakontserdid jt.

Mitmeid aktiivseid tegevusi on võimalik harrastada ka Tõrva-Helme piirkonnas, kus on olemas erinevaid ratta- ja matkaradasid ja võimalused kanuumatkadeks. Tõrvas tegutseb spordiklubi, kus saab sisetingimustes mängida pallimänge ja kasutada jõusaali. Tõrva - Helme piirkonnas toimub aastaringelt mitmeid kultuuriüritusi („Juured ehk tuntud inimesi Helme kihelkonnast”, Tõrva linna päevad jt.).

Rekreatsiooni ja aktiivse puhkuse võimalused välitingimustes on Valgas Pedeli jõe puhkealal, kus on liivarannad koos rannavolleväljakuga, paisjärvede kaldad loovad piknikutingimused koos laste mänguväljaku, jalgrattateede ja matkarajaga. Sportimisvõimalused on olemas Valga keskstaadionil ja Valga spordihallis, lisaks tegutseb linnas *bowling*usaal. Pedeli jõe puhkeala kõrval on oluliseks aktiivse puhkuse

veetmise piirkonnaks Valgast kahe kilomeetri kaugusel, Jaanikese orus paiknev pika ajalooa Jaanikese puhke- ja vabaajakeskus koos motelli ning kámpingutega, mis on siiani peamiselt tuntust kogunud Euroopa parimate hulka kuuluva motokrossiraja ning -tiitlivõistlustega nii ülemaailmses mastaabis kui vabariiklikul tasandil. Täna saab Jaanikeses lisaks tehnikaspordile vastavalt hooajale kasutada ka paljusid muid vabaajaveetmise võimalusi – olgu selleks siis seiklusmatkad ATV-del, vibulaskmine võistlusstandarditele vastaval rajal, meeskonna- ja seiklusmängude mängimine, suusatamine, kelgutamine, uisutamine, maastikurattaga sõit või osalemine temaatilistel matkadel Jaanikese metsaradadel ja ümbruskonnas. Samuti on Jaanikese ideaalne paik mitmesugusete suurürituste korraldamiseks – ettevõtetele suunatud ürituste (nt. talve- ja suvepäevad) kõrval on võimalik korraldada ka linna, valla ja maakonna elanikele suunatud üritusi – messid, laadad, jaani- ja vastlapäev vms. Valga linnas võimaldavad kaasaegsed staadion ja spordihall läbi viia erinevaid spordiüritusi. Valgale üheks olulisemaks sündmuseks on juunis toimuv traditsiooniline kaksiklinnade festival.

1.5. Piirkonna turismiasjaliste analüüs

Kuna turism on kompleksne majandusharu, on sellega hõivatud riigiasutused, ühendused, ettevõtted ning teised turismiga otseselt või kaudselt seotud asjalised. Turismi arendamisega seotud institutsioone on mitmeid ning arendusmeetmed ja -projektid on killustatud erinevate ametkondade vahel. Selline olukord suurendab koordineerimatu tegevuse ohtu, mille tagajärjena ressursside kasutamise efektiivsus on madal. Nii on turismi arendamisel eriti tähtis kõigi osapoolte kaasamine ja koostöö ning lähtumine ühistest eesmärkidest ja põhimõtetest.

Riiklik tasand. Eesti riiklikul tasandil on turismipoliitika teostajaks ja täideviijaks Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium ja EAS Turismiarenduskeskus. Riiklikud arenguprioriteedid ja strateegia sätestas ning kinnitas riigikogu „Eesti Riiklikus Turismiarendukavas 2008-2013”. Iga väiksem piirkond, olgu selleks maakond, omavalitsus või küla, peaks oma arengu kavandamisel ja turismitegevuste elluviimisel aluseks võtma just selle dokumendi. Riiklik turismipoliitika saab olla edukas vaid juhul, kui selle täideviimine toimub ühistel alustel ja koostöös kohapealsete institutsioonidega.

Riiklikuks tasandiks kohapeal on Valga maavalitsus, kus turismiküsimustega tegeletakse arengu- ja planeerimisosakonnas, mis avaldub turismialase arendustegevuse koordineerimises läbi regionaalsete sihtasutuste Valgamaa Arenguagentuur ja Lõuna-Eesti Turism. Riikliku institutsioonina korraldab EAS Turismiarenduskeskus Valga ja Otepää turismiinfokeskuste kaudu turismiinfo levitamist. Turismiinfokeskus kogub, süstematiseerib ja jagab turismialast informatsiooni piirkonnas.

Omavalitsuse tasand. Kohaliku omavalitsuse roll turismi arendamisel peaks seisnema toetamises nii finantsiliselt kui otsustusprotsesside tasandil. Kohaliku omavalitsuse ülesandeks on olla tõukavaks jõuks, protsessi koordineerijaks ning järelvalve teostajaks. Valga maakonnas on 13 omavalitsust – 11 valda ja 2 linna, kes kõik koonduvad MTÜ Valgamaa Omavalituste Liit alla, mille eesmärgiks on kaasa aidata maakonna tasakaalustatud arengule maakonna valdade ja linnade ühistegevuse ning koostöö koordineerimise kaudu. Turismiarendustegevus on valdades ja linnades peamiselt majandusarengu osakondade või vastavate spetsialistide tegevusala. Samuti finantseerivad Valga maakonna omavalitsused turismitegevust läbi mitmete juba eelpool mainitud sihtasutuste.

Ettevõtlastasand. Kohalike turismiga seotud ettevõtete põhiroll on oma toodete ja teenuste pidev arendamine. Lai toodete ja teenuste valik ja selle kõrge kvaliteet meelitab külastajaid sihtkohta ning soodustab korduvkülastusi. Ettevõtete osalemine turismi arendamises on samuti oluline, sest erasektor on just see, kellel on turistide ja külastajatega kõige vahetum kokkupuude. Erasektori asjalised sihtkohas on nii meelelahutus-, toitlustus-, majutus- ja transpordiettevõtted kui ka näiteks potentsiaalsed investorid. Ettevõtjate kaasamine turismi arendamisse on tähtis seetõttu, et neil on nii omavahel kui ka avaliku sektoriga võimalik luua võrgustikke ja paremaid koostöösuhteid. Need aitavad suurendada ettevõtete tuntust, rääkida kaasa omavalitsustele olulistel teemadel, saades samal ajal uut informatsiooni turismimajanduse ja selle arendamise kohta sihtkohas.

Mittetulundustasand. Turismi arendamiseks on Valga maakonnas asutatud mitmeid piirkondlikke sihtasutusi, mille eesmärk on maakonna efektiivsem turismiturundus- ja arendustegevus. Tõrva ja Helme omavalitsused asutasid SA Tõrva-Helme Turism, mille ülesandeks on selle piirkonna turismiinfo levitamine ja turismi arendustöö.

Turismi arendamiseks loodi 1997. aastal Valga linna, Tõlliste valla, Karula valla, Sangaste valla, Taheva valla ja Õru valla poolt SA Valgamaa Turism. Kuna aga sihtasutuse finantseerimisele on kaasatud vaid maakonna kuus omavalitsust, puudub terviklikult maakonda käsitlev turismiarendustegevus. SA Valgamaa Turism tegevus lõpetati ning alates 2007. aasta algusest otsustati kolmepoolse kokkuleppega SA Valgamaa Arenguagentuuri, MTÜ Valgamaa Omavalitsuste Liidu ja Valga Maavalitsuse vahel koondada ja finantseerida ülemaakondlik terviklik turismiarendus- ja turundustegevus SA Valgamaa Arenguagentuuri tegevusalaks.

Peamiseks koostööpartneriks maakonna turismi arendustegevustes on SA Lõuna-Eesti Turism, mille asutajateks 1998. aastal olid Võru, Tartu, Valga, Põlva, Jõgeva ja Viljandi Maavalitsus. Valga Maavalitsus määrati riigipoolseks asutajaõiguste teostajaks. Sihtasutuse põhieesmärk on turismi arengut soodustavate ja toetavate projektide määratlemine ja nende realiseerimine, projektide prioriteetsuse ja koordineeritud realiseerimine tagamine regiooni kui terviku arengust lähtudes.

Külastajad ja kohalik elanikkond. Olulisteks turismiasjalisteks on ka külastajad. Turistid, külastades erinevaid sihtkohti, võrdlevad omavahel rajatise, atraktsioone ja teenuste taset. Kliente saab kasutada mõõdupuuna sihtkoha konkurentsivõime selgitamisel ning väliste ideede allikana selle suurendamisel. Uuringud annavad võimaluse külastajatel väljendada oma kogemust sihtkohas ning need peaksid olema läbi viidud regulaarselt. Kohalikele elanikele loob turismi areng uusi töökohti, annab võimaluse hoida elus traditsioone, parandab üldist majanduslikku olukorda ja elukeskkonda.

Tihti segab turismi arendamist asjaliste vähene koostöötahe. Erinevad vaatenurgad, kompromissivalmiduse puudumine, avaliku ja erasektori erinevad huvid, kohalike ettevõtjate omavaheline konkurents jne. võivad tekitada arusaamatusi ning pärssida tegelikku eesmärgi saavutamist. Arvestades turismi arendamisel erinevate huvigruppidega, tõuseb sihtkoha atraktiivsus, suureneb külastajate arv ja seeläbi turismi tulud, mille omakorda saab suunata piirkonna meeldivama elukeskkonna loomiseks.

2. ARENGUSUUNDUMUSTE ANALÜÜS

2.1. Euroopa turismitrendid

Maailma Turismiorganisatsiooni (UNWTO) andmetel tehti 2006. aastal kogu maailmas 842 miljonit ööbimisega välisreisi – 36 miljonit ehk 4,5% rohkem kui aasta varem. Turismi tugev kasvutrend kolmandat aastat järjest tuleneb eelkõige maailmamajanduse heast olukorrast. Euroopa riikidesse tehti 2006. aastal 458 miljonit ööbimisega välisreisi – 17 miljonit ehk 3,9% rohkem kui aasta varem. (Turism. Majutus. 2006: 5)

Euroopa Reisikomisjoni poolt välja töötatud turismitrendidele tuginedes on suundumused Euroopa turismis mõjutatud nii majanduslikust, poliitilistest, sotsiaalsetest kui keskkondlikest muutustest. Suureneb vanemate vanusegruppide osakaal, kelle tervis ja sissetulekud võimaldavad üha rohkem reisida. Samas ei tohi unustada noorte inimeste osakaalu maailma turismis, mis moodustab kokku umbes 20%. Suurenenud sissetulekud noorte hulgas, kõrgem haritus ja muutunud sotsiaalsed struktuurid viivad selleni, et noored on hakanud rohkem reisima. Pikenenud on puhkuste ajad, samas väljenduvad need rohkemates, aga lühemates reisides. Vananev ühiskond ja suurenenud tervise väärtustamine tekitab nõudlust just erinevate tervisetoodete järele.

Sihtkohtade turunduses tuleb rohkem tähelepanu pöörata turvalisuse ja tervislikkuse rõhutamisele. Samuti suureneb vajadus kasutada rohkem rahvusvahelisi kaubamärke, mis on usaldusväärsed ja mida küllastajad on harjunud kasutama. Tiheneb ka turundus interneti teel ja suureneb selle kaudu tehtavate pakkumiste ja broneerimiste osakaal ning tähtsus. Era- ja avaliku sektori koostöö turunduses muutub üha tähtsamaks, suurendades selle efektiivsust ja tulemuslikkust.

Küllastajate käitumises toimuvad mitmed muutused. Mida rohkem areneb turismimajandus ja mida rikkamaks, mitmekülgsemaks muutuvad reisikogemused, seda rohkem tekitab see inimestes soovi reisida. Nad eelistavad ehtsamaid, algupärasemaid ja tähendusrikkamaid kogemusi. Järjest tähtsamaks muutub kvaliteet ja teeninduse tase. Suureneb nõudlus heaolu, tervise ja stressist vabastavate toodete ja teenuste järele

(tervisekeskused, spad), samuti ka nn. „turvalise ohu” järel (seikluspargid, ekstreemsed elamused jne.).

Internet on praegu ja tulevikus üheks peamiseks turismitoodete ja -teenuste levitamise kanaliks. Suure infohulga tõttu tuleb uurida rohkem külastajate huve ja motivatsioone, et suunata info õigetele sihtgruppidele. Seega on oluliseks tegevuseks internetiturunduse juures segmentimine ja positsioneerimine. Turundussõnumid peaksid rõhuma elamustele ja tunnetele, mis saavad olema üha tähtsamateks reisiotsuste mõjutajateks. Turismistatistika koostamisel ja uuringute läbiviimisel suureneb kaasaegsete kommunikatsioonivahendite kasutamine (veebilehekülgede statistika, mobiilipositsioneerimine, turisti asukoha määramine jms.).

Transpordis jääb peamiseks liikumisvahendiks auto – 70% reisidest industriaalriikides toimub autoga. Raudteetranspordis jätkuvad riiklikud toetused kiirrongiliikluse rajamiseks ja edasi arendamiseks, suurenevad rongide kiirused, samas muutuvad reisihinnad rongis odavamaks.

Kliimamuutused on üks suurim küsimus pikemas perspektiivis, mis turismimajandust mõjutab. See võib tekitada probleeme ja majanduslikku kahju väga paljudele erinevatele sihtkohtadele.

Eelpoolkirjeldatud trendid on aluseks Eestis ja ka Valgemaal turismi arendamise suundade ja tegevuste planeerimisel. Selleks, et paremini mõista reisijate käitumisi, vajadusi, harjumisi, ootusi ja soove ning seeläbi planeerida tulemuslikku sihtkohajuhtimist, tuleb arvestada erinevate turismitrendide ja suundumustega.

2.2. Eesti turismi hetkeolukord

2006. aastal ööbis Eesti majutusettevõtetes ligi 1,43 miljonit välituristi ehk 1,8% vähem kui 2005. aastal (vt Tabel 1). Kui 2004. aastat iseloomustas turistide arvu hüppeline kasv kõigilt suurema osatähtsusega välisriikidelt, siis 2005. aastal Soome turistide arv vähenes. Samas teistest suurema osatähtsusega riikidest pärit turistide arvu kasv jätkus peaaegu samas tempos kui 2004. aastal. 2006. aastal aga turistide arv paljudest olulisematest välisriikidest vähenes. Jätkus Soome turistide arvu vähenemine, lisaks vähenes märkimisväärselt ka turistide arv Saksamaalt. Peatus Rootsist, Suurbritanniast, Prantsusmaalt ja Hispaaniast saabunud turistide arvu kasv Eesti

majutusettevõtetes. Seda võib seostada üldise huvi vähenemisega Ida-Euroopa vastu. (Eesti ja maailma turism 2006)

Kui 2004. ja 2005. aastal mõjutas kasvu oluliselt uute transpordiühenduste (sh soodsa hinnaga lennuühenduste) lisandumine, siis 2006. aastal Eesti konkurentsipositsioon transpordiühenduste osas lähiriikidega võrreldes pigem halvenes. Teise tegurina võib mainida ka huvi vähenemist Eesti vastu Soomes ja Rootsis, kus Eesti kui sihtkoha maine on siiani suhteliselt tugevalt olnud seotud odavate hindadega. Välis turistide arvu püsimise enam-vähem 2005. aasta tasemel tagas aga Venemaa, Läti, Leedu ja Norra turistide arvu kasv. (Eesti ja maailma turism 2006)

	MAJUTATUD TURISTID				muutuse %			muutus		
	2003	2004	2005	2006	2004/03	2005/04	2006/05	2004/03	2005/04	2006/05
Kokku	1 473 902	1 922 126	2 072 586	2 259 463	30%	8%	9%	448 224	150 460	186 877
siseturistid	416 230	547 712	619 168	831 934	32%	13%	34%	131 482	71 456	212 766
välis turistid	1 057 672	1 374 414	1 453 418	1 427 529	30%	6%	-1,8%	316 742	79 004	-25 889

Tabel 1. Eesti majutusettevõtetes majutatud turistid 2003-2006 (Eesti ja maailma turism 2006).

Märkimisväärset on paaril viimasel aastal kasvanud majutusettevõtetes ööbinud siseturistide arv. 2006. aastal ööbis Eesti majutuskohades 831 934 siseturisti, mis on 212 766 võrra ehk 34% rohkem kui 2005. aastal. Tähelepanuväärne on, et 2006. aastal ületas majutatud siseturistide ja nende veedetud ööde arv majutusettevõtetes esmakordselt soomlaste arvu Eesti majutusettevõtetes. Siseturistide ööbimistest Eesti majutusettevõtetes veedeti 2006. aastal Tallinnas 19%, nii Valgamaal, Pärnus kui ka Ida-Virumaal 10% ning Saare maakonnas 8%. Paaril viimasel aastal toimunud kiire kasv tuleneb Eesti elanike suurenenud sissetulekutest, siseturistidele suunatud ajaveetmis- ja puhkamisvõimaluste lisandumisest ning sellest, et spaad ja muud majutusettevõtted on järjest enam suunanud oma turundustegevusi ja pakkumisi siseturistidele. Sellest tulenevalt on näiteks paaril viimasel aastal kiiresti kasvanud Eesti elanike spaapuhkuste arv. (Eesti ja maailma turism 2006)

2.3. Valga maakonna positsioon Eesti turismis

Valga maakonnas tegutseb 93 majutusettevõtet (2530 voodikohta), 44 toitlustusettevõtet, 4 reisibürood, 2 turismiinfokeskust ja turismiinfopunkt. 2006. aastal majutati maakonna majutusettevõtetes kokku 105 234 turisti (89 311 siseturisti ja 15923 välisturisti), mis on 26% rohkem kui 2005. aastal (vt Tabel 2). Ööbimiste arv 2006. aastal oli 198 500 ning keskmine viibimise pikkus oli 1,9 päeva.

Turistid	2002	2003	2004	2005	2006
sise- ja välisturistid (in)	49988	53009	67354	77649	105 234
sh Eesti elanikud (in)	39770	41604	50877	64053	89 311
sh välisturistid (in)	10218	11405	16477	13596	15 923

Tabel 2. Majutatute arv Valga maakonna majutusettevõtetes (Valgamaa Aastaraamat...155).

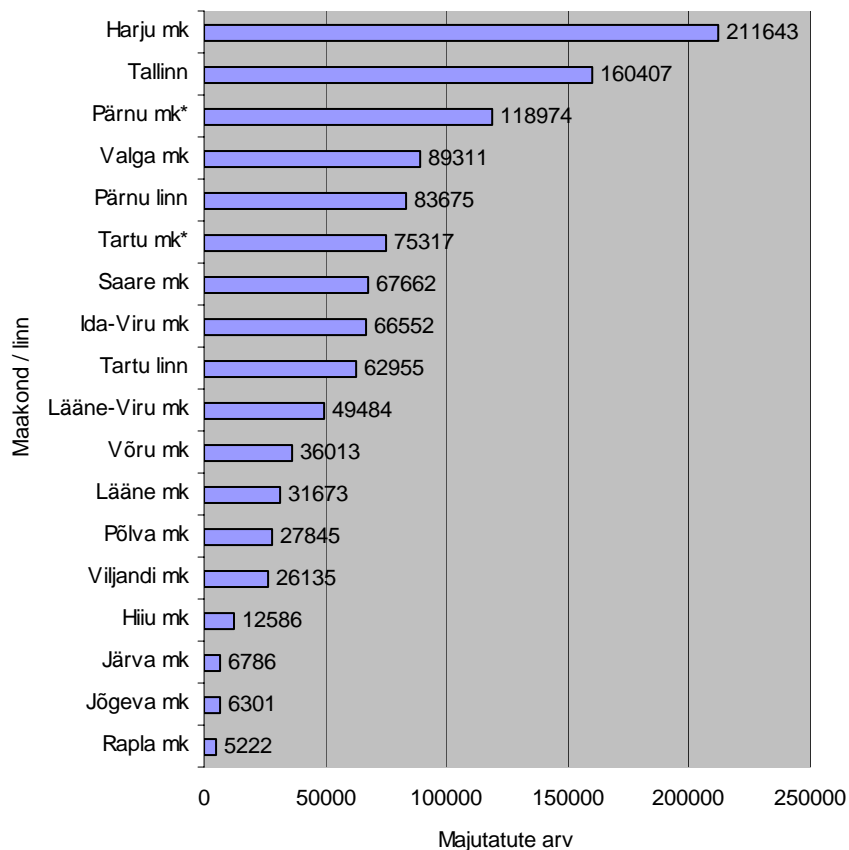
Välisturistidest ligi poole moodustasid soomlased, neile järgnesid Saksamaa, Läti, Rootsi ja Venemaa (vt Tabel 3), kes on peamisteks sihttururiikideks Valga maakonnale. Saksamaa osakaal on vähenenud 2006. aastal, nagu ka kogu Eestis tervikuna, peamiselt jalgpalli maailmameistrivõistluste tõttu. Soome turistide hulk on viimasel aastal tõusnud Valga maakonnas ligikaudu 20%, samas Eestis tervikuna on vähenemine olnud 6%. Ilmselt on tegemist trendiga, kus Eestit külastab järjest vähem soomlasi, samas ööbitakse kaugemates piirkondades väljaspool Tallinna.

Riik	2002	2003	2004	2005	2006
Soome	4 661	5 587	6 017	5 794	7 290
Saksamaa	1 322	1 596	1 934	1 962	1 661
Rootsi	614	691	1 118	1 259	1 136
Läti	834	659	776	1 267	1 538
Venemaa	704	768	1 121	776	1 102
Norra	323	273	203	350	276
Leedu	362	286	348	340	478
UK, Iirimaa	301	244	263	154	325

Tabel 3. Majutatud välisturistide arv suurema osatähtsusega riikidest Valga maakonnas (Valgamaa Aastaraamat...155).

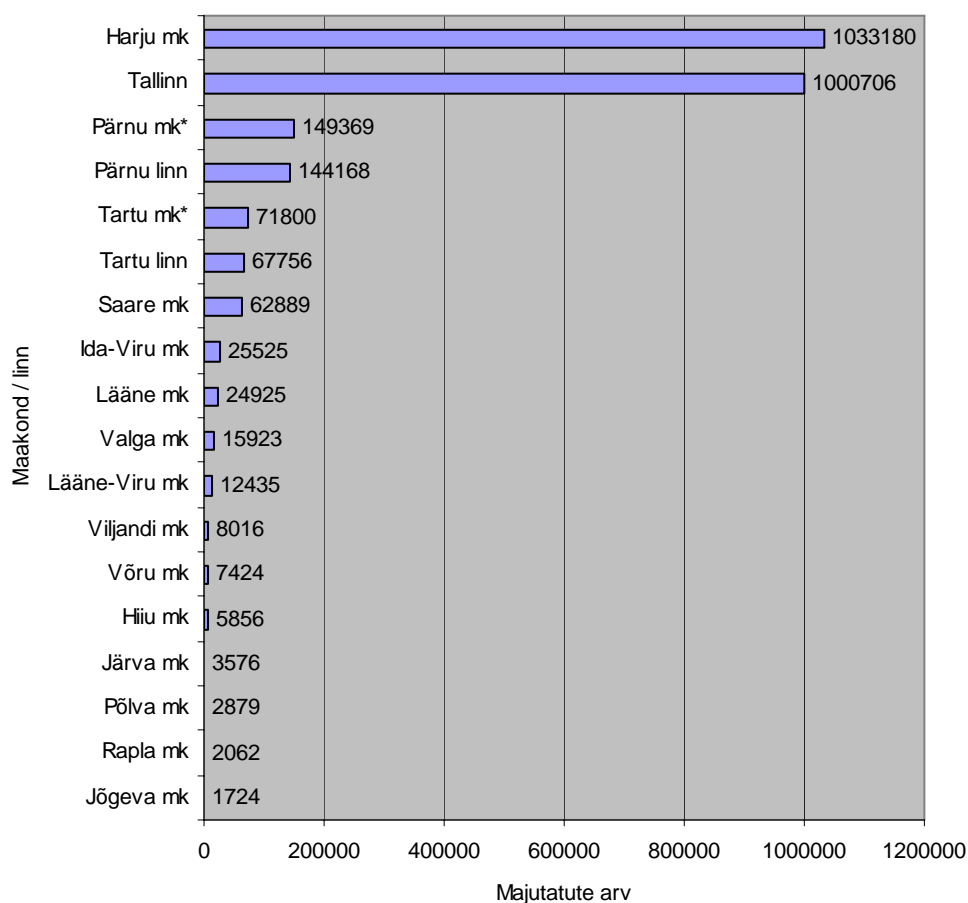
Vaadeldes Valga maakonna positsiooni kogu Eesti majutusstatistikas külastajate arvult, siis 2006. aasta siseturistide hulk jääb alla vaid Tallinnale, Harju maakonnale ja Pärnu

maakonnale (Pärnu linnata) (vt Joonis 1.). Seega on Valga maakonna näol tegemist populaarse puhkusepiirkonnaga Eesti elanike hulgas.

Joonis 1. Siseturistide arv majutusettevõtetes haldusüksuste järgi aastal 2006 (*ilma Tartu ja Pärnu linnata) (Statistikaamet).

Analüüsid majutusettevõtetes ööbinud väliskülastajate arvu, on näha Harju maakonna ja Tallinna domineerimine välituristide meelssihtkohana, millele järgnevad Pärnu, Tartu linnad ja maakonnad (vt. Joonis 2). Ülejäänud piirkonnad on väliskülastajate hulgas märksa vähem populaarsemad. Üheks Eesti turismi põhiküsimuseks on praegu ja lähitulevikus see, kuidas meelitada väliskülastaja suurtest linnadest välja teistesse Eesti piirkondadesse. Selleks, et seda saavutada, tuleb eelkõige läbi mõelda nii ligipääsetavuse tingimused, kvaliteediküsimused kui ka turunduse efektiivsus.

Joonis 2. Välis turistide arv majutusettevõtetes haldusüksuste järgi aastal 2006 (*ilma Tartu ja Pärnu linnata) (Statistikaamet).

Eelpool analüüsitud majutusstatistika ei ole kindlasti ainuke viis piirkonna või sihtkoha turismi edukuse hindamiseks. Maakonniti ja linnade kaupa on turismi areng Eestis olnud erinev. Majutuskohtade arv on erinev, samuti ei ööbi kõik maakonna külastajad majutusettevõtetes. Päril paljudel juhtudel majutatakse sõprade, sugulaste juures ning üha populaarsemaks on muutunud teise kodu olemasolu nii Eesti elanike kui ka väliskülastajate hulgas. Raske on hinnata ka piirkonda külastavate turistide tehtud kulutusi sihtkohas. Seega on majutusstatistika üks usaldusväärsemaid allikaid turismi tulemuslikkusest ja arengust maakonnas või linnas, võttes samas arvesse ka teisi mõjusid ning tegureid.

2.4. Valga maakonna turismi tugevuste, nõrkuste, ohtude ja võimaluste analüüs

Arengustrateegia parema kavandamise üheks meetodiks ja võimaluseks maakonna turismi- ja puhkemajanduse sise- ja väliskeskonna sidumisel kasutada SWOT-analüüsi. Käesoleva arengukava puhul kasutati meetodit, et hinnata ja määratleda sisekeskkonnast tulenevad tugevused (*Strengths*) ja nõrkused (*Weakness*) ning väliskeskonnast tulenevad võimalused (*Opportunities*) ja ohud (*Threats*). Pärast kõikide aspektide väljatoomist selekteeriti määrava tähtsusega tugevad ja nõrgad küljed, võimalused ja ohud. Tähtsamate tegurite määratlemisel kasutati individuaalset hindamist, mille aluseks oli punktisüsteem (5 - kõige olulisem ja 1 - kõige vähem oluline) ning koondatud viis tähtsamat tulemust igas valdkonnas on olulisuse järjekorras välja toodud loetelus (vt. Tabel 4 ja Lisa 2).

Tabel 4. Valga maakonna puhke- ja turismimajanduse SWOT analüüs

TUGEVUSED	NÕRKUSED
Mitmekülgse loodusressursi olemasolu (kuppelmaastik, järved, looduskaitseala)	Nõrk koostöö turismiasjaliste vahel (puudub turismiettevõtjate/turismiasjaliste ühendus, vähene koostöö ettevõtjate ja omavalitsuste vahel)
Unikaalsed kultuurilised ja ajaloolised vaatamisväärsused (mõisad, lossid, muuseumid)	Ebapiisav turundus (turismiveebi puudumine, infomaterjalide vähesus paberkandjatel, suveniiride ja käsitöötoodete vähesus, vähene orienteeritus sihtrühmadele)
Rahvusvaheliste suurürituste toimumine	Välja arendamata turismi infrastruktuur (teede halb olukord, raudtee võimalused, ebapiisav viidastamine, puhkekohad, teemapargid)
Tugev Otepää maine	Inimeste vähesus ja turismi- ja teenindussektori ebahühtlane kvaliteet, aktiivsete inimeste väljaränne maakonnast
Kaks kõrghooaega – suvi ja talv	Valgamaa identiteedi puudumine ja halb maine

VÕIMALUSED	OHUD
Euroopa Liidu ja Eesti riigi toetused	Euroopa Liidu ja Eesti riigi toetusfondide piirangud
Siseturismi kasv	Koostööhuvi puudumine väljaspool maakonda asuvates piirkondades
Maakondadevaheline ja piiriülene koostöö, ühisprojektid	Naaberpiirkonnad müüvad ennast paremini ning on edukamad
Turismi soosiv riigi poliitika	Ettearvamatud ilmastikuolud, muutlik kliima
Schengeni viisaruumiga liitumine	Ebastabiilne poliitiline olukord

Valga maakonna peamiseks tugevusteks on eelkõige mitmekülgse loodusressursi olemasolu ning unikaalsed ja omanäolised kultuurilised, ajaloolised vaatamisväärsused. Kõrge siseturistide arvu üheks olulisemaks põhjuseks on kindlasti turismimajanduse kõrge areng Otepääl ja selle tuntus puhkepiirkonnana eestlaste hulgas. Otepäa head mainet tuleb rohkem siduda Valga maakonnaga, samuti on vaja rõhutada, et Otepäa on Valgamaa turismipiirkonna üheks osaks. Viimastel aastatel suurenenud teenuste mitmekülgsus, (suur)ürituste rohkus ja nende pakkumine nii suvel kui talvel on vähendanud oluliselt hooajalisust.

Nõrkusteks maakonna turismimajanduses on ebapiisav maakondlik turundus, mis tähendab eelkõige maakonna turismiveebi puudumist, paber kandjatel infomaterjali, suveniiride, käsitöötoodete vähesust. Nõrk turundus viitab sellele, et maakondlikud ühised turundusplaani ei ole paika pandud ning turundustegevused on piirkonniti kaootilised. See kõik viitab omakorda nõrgale koostööle turismiasjaliste ja haldustasandite vahel. Nõrkuseks on mitmel pool veel ebapiisavalt välja arendatud turismiteenuste ja toodete infrastruktuur. Kuna Valga maakonna puhul on tegemist Eesti mõistes ääremaaga, siis piirkonna kättesaadavuse küsimus muutub eriti oluliseks. Ääremaaks nimetamine on loonud halva maine ning seetõttu suureneb inimeste väljaränne maakonnast, mis omakorda põhjustab inimeste vähesust ja ebaühtlast teeninduskvaliteeti turismisektoris.

Väljastpoolt maakonda on meie peamiseks võimalusteks Euroopa Liidu ja Eesti riigi toetused turismimajanduse arendamiseks kohapeal. Turismi toetamine riiklikul tasandil

loob võimaluse efektiivsemaks ja tulemuslikumaks turismi arenguks maakonnas. Jätkuv maakonna populaarsus ja külastajate arvu kasv siseturistide hulgas on samuti üheks võimaluseks maakonna majandus- ja elukeskkonna parandamisel. Piiriformaalsuste kadumine seoses Schengeni viisaruumiga liitumisega, võimaldab külalistel vabamat liikumist Eesti ja Läti vahel.

Turismimajanduse arendamise vahendite taotlemisel võivad ohuna esile kerkida erinevad Euroopa Liidu ja Eesti riigi toetusfondide piirangud, mis pärsivad arendusressursside taotlemist ja kasutamist. Koostöö puhul on oht, et puudub huvi ühisprojektide koostamiseks ja läbiviimiseks. Ohuks on ettearvamatud ilmastikuolud, mis pärsivad nii ürituste planeerimist kui tegevuste kavandamist välistingimustes. Ebastabiilne poliitiline olukord mõjutab turistide eelistusi sihtkoha valikul. Näitena võib tuua Venemaa – poliitiliste erimeelsuste tagajärjel väheneb selle riigi turistide arv Eesti majutusettevõtetes, seega vähenevad ka nende tehtud kulutused Eestis.

SWOT-analüüsist võib välja tuua mitmeid seoseid, kuidas erinevaid tegureid arvesse võttes kujundada arengustrateegiaid. Üheks võimaluseks on väliseid võimalusi ära kasutades võimendada juba olemasolevaid tugevusi või vähendada sisemisi nõrkusi. See omakorda võimaldab efektiivsemalt vältida ja vähendada mõjusid, mis tulenevad välistest ohtudest.

3. ARENGUSTRATEEGIA AASTATEKS 2008-2013

3.1. Valga maakonna turismi visioon, missioon, sihid ja eesmärgid

Aastaks 2013 on Valga maakond:

populaarseim siseturismi sihtkoht ja atraktiivne piirkond välisküllastajatele, mis pakub aastaringelt mitmekülgsed, omanäolisi, kõrgekvaliteedilisi looduse, ajaloo, kultuuri ja aktiivse puhkuse turismitooteid.

Missioon

Valga maakonna turismitegevuste missiooniks on pakkuda kohalikele elanikele ja küllastajatele kvaliteetseid ning mitmekülgsed puhkuse ja vaba aja veetmise võimalusi,

- edendades seeläbi elu- ja majanduskeskkonda;
- parandades ja kujundades mainet;
- suurendades konkurentsivõimet;
- tuues juurde investeeringuid.

Visiooni saavutamiseks keskendutakse kolmele prioriteetssele **sihile/valdkonnale**:

Siht 1. Koostöö arendamine ja infovahetus erinevate turismiasjaliste vahel.

Eesmärgid:

- Maakonnas toimuvad regulaarsed turismiasjaliste kokkusaamised.
- Toimib turismiasjaliste meililist turism@valgamaa.ee.
- Kättesaadav on turismiga seotud info kõikidele turismiasjalistele.
- Regulaarsed turismiasjaliste koolitused, millega tõuseb turismiteenuste ja toodete kvaliteet.
- Läbi on viidud eriteemalisi ühisprojekte.

Siht 2. Maakonna ühine turismiturundus.

Eesmärgid:

- Koostatud on maakondlik turismiturundusplaan/kava.
- Toimib Valgamaa turismiportaal.
- Igal aastal tunnustatakse Valgamaa parimat turismitegu.
- Toimuvad maakondlikud tutvumisreisid reisikorraldajatele, ajakirjanikele, välisajakirjanikele.
- Maakondlike ja piirkondlike turismitrukiste sh. turismikaartide olemasolu.
- Osaletakse ühiselt suurematel turismimessidel.

Siht 3. Turismi infrastruktuuri arendamine.

Eesmärgid:

- Info olemasolu puhkekohtades, bussijaamades, suuremates bussipeatustes, raudteejaamades.
- Toimiv ja kiire raudteeühendus Tartu-Valga-Riia vahel.
- Maakondlik ühtne viidasüsteem.
- Turismiobjektid on tähistatud, korrastatud, välja arendatud ja hästi ligipääsetavad.

3.2. Tegevuskava aastateks 2008-2010

Siht / valdkond: <ul style="list-style-type: none">- Koostöö arendamine ja infovahetus erinevate turismiasjaliste vahel.						
Eesmärgid: <ul style="list-style-type: none">- Maakonnas toimuvad regulaarsed turismiasjaliste kokkusaamised.- Toimib turismiasjaliste meililist turism@valgamaa.ee.- Kättesaadav on turismiga seotud info kõikidele turismiasjalistele.- Regulaarsed turismiasjaliste koolitused, millega tõuseb turismiteenuste ja toodete kvaliteet.- Läbi on viidud eriteemalisi ühisprojekte.-						
Tegevused	2008	2009	2010	Täide viijad	Võimalikud finantseerimis allikad	Tegevuse vajalikkus / oodatav tulemus
Turismiasjaliste infopäeva korraldamine vähemalt 2 korda aastas (aprill, oktoober).	X	X	X	SVA	SVA eelarve	Suureneb infovahetus ja teadlikkus turismiasjaliste hulgas.
Turismiasjaliste meililisti turism@valgamaa.ee loomine.	X			SVA, MV	MV	Paraneb info kättesaadavus maakonna turismitegevustest.

Turismiasjaliste meililisti haldamine ja kasutamine infolevitamise vahendina.	X	X	X	SVA	SVA	Paraneb info kättesaadavus maakonna turismitegevustest.
Turismiteadete levitamine turismiasjaliste hulgas turismiveebi, ajakirjanduse ja meililisti kaudu.	X	X	X	SVA ja kõik turismi asjalised	SVA eelarve	Paraneb info kättesaadavus maakonna turismitegevustest.
Turismiasjaliste koolituste korraldamine (vähemalt 1 kord aastas, vastavalt teemade nõudlusele).	X	X	X	SVA	SVA eelarve, projektid, osalustasu	Suurenevad teadmised ja oskused turismivaldkonnas tulemuslikult ning kvaliteetselt tegutseda. Tekivad koostööideed ja võimalused.
Maakondlike ühisprojektide võimaluste ja projektiideede teavitamine.	X	X	X	SVA	EAS	Suureneb kogu maakonna turismiasjaliste teadlikkus erinevatest projektivõimalustest.
Regionaalsete turismialaste projektide läbiviimine koostöös naabermaakondadega ja naaberriikidega.	X	X	X	SVA	SVA eelarve, projekt	Suureneb regionaalne turismialane koostöö ja kogemuste vahetus.
Turismialane info-, ja kogemustevahetus ning kokkusaamised teiste maakondade ja naaberriikide turismiorganisatsioonidega.	X	X	X	SVA, MV	SVA, MV eelarved	Kogemuste ja info vahetus võimaldab üksteiselt õppida ning teiste häid kogemusi kasutusele võtta ja rakendada.
Valdkonnapõhiste koostöövõrgustike / organisatsioonide kujundamine (giidide ja turismiettevõtjate võrgustik, maakondlik katuseorganisatsioon turismi arendamiseks).	X	X	X	Ettevõtjad, SVA	Ettevõtjad, SVA	Koostööorganisatsioonide tekkimisel suureneb valdkonnapõhiste teadmiste ja võimaluste kasutamine, mis parandab ettevõtete/organisatsioonide konkurentsivõimelisust.
Siht / valdkond: - Maakonna ühine turismiturundus.						
Eesmärgid: - Koostatud on maakondlik turismiturundusplaan/kava. - Toimib Valgamaa turismiportaal. - Igal aastal tunnustatakse Valgamaa parimat turismitegu. - Toimuvad maakondlikud tutvumisreisid reisikorraldajatele, ajakirjanikele, välisajakirjanikele. - Maakondlike ja piirkondlike turismitrukiste sh turismikaartide olemasolu. - Maakond osaleb ühiselt suurematel turismimessidel.						

Tegevused	2008	2009	2010	Täide viijad	Võimalikud finantseerimis allikad	Tegevuse vajalikkus / oodatav tulemus
Maakondliku turismiturundusplaani/kava koostamine.	X			SVA	Projekt, SVA eelarve	Ühtne maakondlik turundusplaan aitab tulemuslikult, süstemaatiliselt ja terviklikult turundada maakonda potentsiaalsete külastajate hulgas sihtgruppide lõikes.
Turismiturundusplaani/ kava rakendamine, hindamine ja parendamine.		X	X	SVA	SVA eelarve	Suureneb Valga maakonna tuntus nii sise- kui väliskülastajate hulgas.
Turismiportaali www.tourism.valgamaa.ee käivitamine avalikuks kasutamiseks.	X			SVA	SVA, MV eelarved	Üha rohkem kasutavad inimesed erinevaid internetikanaleid info hankimiseks sihtkohtade kohta ning teevad oma reisiotsuse veebides leitava info põhjal. Veebi käivitamine suurendab maakonna tuntust nii sise- kui väliskülastajate hulgas.
Turismiportaali www.tourism.valgamaa.ee veebikontseptsiooni loomine ning portaali tehniline haldamine ja arendamine.	X	X	X	SVA, veebi arenda ja	SVA, MV eelarved	Infotehnoloogias toimuvad pidevad muutused ning selleks, et turismiveeb oleks atraktiivne, on vajalik pidev arendustöö. Turismiportaal on kaasaegne.
Maakonna turismiinfo (majutus, toitlustus, meelelahutus, aktiivne puhkus, üritused) koondamine turismiveebi.	X	X	X	SVA, TIKid, TIP	SVA eelarve	Paraneb kogu maakonda puudutava turismiinfo kättesaadavus.
Valgamaa parima turismiteo tunnustamiskriteeriumite väljatöötamine.	X			SVA ja kaasatud teised turismi asjalised.	SVA eelarve	Välja on töötatud ühised kriteeriumid ja tingimused maakonna parima turismiteo tunnustamiseks.
Valgamaa parima turismiteo tunnustamine.		X	X	SVA	SVA eelarve	Igal aastal on tunnustatud maakonna parimat uut turismitegu. Tunnustamine

						motiveerib uute toodete ja teenuste turuletoomist.
Vähemalt üks kord aastas maakondliku tutvumisreisi korraldamine reisikorraldajatele, ajakirjanikele või välisajakirjanikele.	X	X	X	SVA, MV	SVA, MV eelarved	Kord aastas toimub maakondlik tutvumisreis reisikorraldajatele, ajakirjanikele või välisajakirjanikele.
Maakondliku turismiinfotrukise välja andmine.	X	X	X	SVA, TIKid, TIP	Projekt, SVA eelarve	Valminud on maakondlik turismiinfotrukis, sisaldades infot majutuse, toitlustuse ja aktiivse puhkuse kohta.
Eriteemaliste ja marsruutidega turismikaartide välja andmine.	X	X	X	SVA	Projekt, SVA eelarve	Välja on antud piirkondlikke ja maakondlikke turismikaarte.
Ühistranspordialase infomaterjali koostamine ja levitamine.	X	X	X	MV	MV eelarve	Infomaterjal maakonna ühistranspordi kohta on valminud ja kättesaadav nii kohalikele elanikele kui küllastajatele.
Osalemine suurematel ja olulisematel turismimessidel (Tourest, Matka mess, Balttour).	X	X	X	SVA, TIKid, TIP	SVA eelarve, ettevõtjad	Maakonda on tutvustatud turismimessidel.
Siht / valdkond: Turismi infrastruktuuri arendamine						
Eesmärgid: - Info olemasolu puhkekohtades, bussijaamades, suuremates bussipeatustes, raudteejaamades. - Toimiv ja kiire raudteeühendus Tartu-Valga-Riia vahel. - Maakondlik ühtne viidasüsteem. - Turismiobjektid on tähistatud, korrastatud, välja arendatud ja hästi ligipääsetavad.						
Tegevused	2008	2009	2010	Täideviijad	Võimalikud finantseerimis allikad	Tegevuse vajalikkus / oodatav tulemus
Infotahvlite olukorra kaardistamine ning vajadusel tahvlite uuendamine ja paigaldamine.	X	X		SVA, MV	SVA, MV eelarved, projekt	Valminud on ülevaade maakonna infotahvlite asukohtadest ja olukorrast.
Raudteetranspordi propageerimine ja raudteeühenduste arengu toetamine.	X	X	X	SVA, MV	SVA, MV eelarved	Kaasaegse raudteetranspordi ühendusega paraneb oluliselt Valga maakonna kättesaadavus küllastajatele.
Maakondliku viidasüsteemi kaardistamine.	X			SVA	SVA eelarve	Kaardistatud on maakondliku viidasüsteemi olukord ja parandusvajadus.

Maakondliku viidasüsteemi korrastamine ja täiustamine.		X	X	SVA	Projekt, MV, SVA eelarved	Uuendatud on viidasüsteem vastavalt vajadusele.
Projekti „Via Hanseatica” tegevustes osalemine.	X	X	X	MV, OV, SVA	Projekt, eelarved	Rahvusvahelise turismikoridori areng.
Puhkekohtade, ujumiskohtade, teelõikude, liikumisradade, kergliiklusteede ehitamine ja korrastamine.	X	X	X	OV, SVA	Projekt, ettevõtjad, valla eelarved, riigi eelarve, SVA	Ehitatud ja korrastatud on puhkekohad, ujumiskohad, teelõigud, liikumisradad ja kergliiklusteed.
Uute ja olemasolevate turismiobjektide ja teemaparkide väljaarendamine.	X	X	X	Eraettevõtjad koostöös OVga, SVAgaga	Projektid, erainvesteeringud	Välja on arendatud olemasolevaid ning uusi turismiobjekte.

*SVA – Sihtasutus Valgamaa Arenguagentuur

*MV – Valga maavalitsus

*EAS – Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus

*TIK – turismiinfokeskus

*TIP – turismiinfopunkt

*OV – Omavalitsus

3.3. Arengukava seotus teiste arengukavadega

Eesti turismi arendamise riiklikud põhialused ja suunad on sätestatud „Eesti riiklikus turismiarengukavas 2007 – 2013”. Regionaalsel, maakondlikul ja kohalikul tasandil on turismivaldkonda käsitletud järgmistes dokumentides:

- Arengustrateegia „Valgamaa 2013”;
- Via Hanseatica arengustrateegia ja teemaplaneering;
- Valga maakonna planeering;
- Valga-Valka turismiarendus- ja turundusstrateegia;
- Lõuna-Eesti turismi arengustrateegia aastani 2010.

Eesti riiklikus turismiarengukavas 2007 – 2013 on peamiseks eesmärgiks kindlustada Eesti turismisektori konkurentsivõimeline ja jätkusuutlik areng. Keskendutakse Eesti kui reisisihi tuntuse suurendamisele, sealhulgas turundustegevuste toetamisele ja Eesti elanikele siseturismi võimaluste tutvustamisele. Turismitoodete ja –teenuste arendamisel toetatakse üleriigilise tähtsusega kultuuri- ja turismiobjektide väljaarendamist, kohaliku külastuskeskkonna arendamist, erasektori turismitoodete

arendamist, turismiasjaliste teadlikkuse tõstmist ning juhtimiskvaliteedi, säästva turismi ja turismihariduse edendamist. Turismiinfo kättesaadavuse parandamiseks keskendutakse turismiinfosüsteemi ja selle jaotuskanalite arendamisele, samuti külastuskeskuste loomise toetamisele tõmbekeskustesse ja viidasüsteemi täiustamisele. Seejuures rõhutakse toimivale ja järjepidevale koostööle erinevate osapoolte vahel ja turismiuringute läbiviimisele.

Arengustrateegias „Valgamaa 2013” tuuakse visioonina välja, et Valgamaa on aastaks 2013 suurepärase paig elamiseks, töötamiseks, õppimiseks ja puhkamiseks. Valgamaa on tuntud oma väga heade puhkamis- ja vaba aja veetmise võimaluste poolest. Talvepealinn Otepää on kogunud kuulsust oma maailmatasemel suusaradade ja spordivõistlustega. Järjest enam avastavad Otepää mäesuusavõimalusi ka välituristid. Ka Tõrva-Helme piirkond ning Valga ümbrus on rikkad vaatamis- ja loodusväärsuste poolest. Valgamaa sihiks on pakkuda oma elanikele ja külalistele meeldejäävaid elamusi.

Via Hanseatica arengustrateegias ja teemaplaneeringus on Valgamaa mõjualaks määratud omavalitsused, mida läbib Jõhvi-Tartu-Valga maantee (Valga linn, Tõlliste, Õru, Palupera ja Puka vald) ning tähtsamate kõrvalmarsruutidena teed Valga-Sangaste-Otepää-Tartu (Sangaste, Otepää ja Palupere vald) ning Valga-Jõgeveste-Tõrva-Rõngu (Tõrva linn ja Helme vald). Planeeringuga antakse soovitusi ja kavandatavate tegevuste kaudu võimalikke lahendusi olemasolevate struktuuride ja piirkondade arengupotentsiaali otstarbekamaks kasutamiseks. Olulisema osa planeeringust moodustavad piirkondade lõikes esitatud arengutingimused ja tegevussuunad, mille kaudu tagatakse nende eripära säilimine ja edasine arendamine.

Valga maakonna planeeringus on ühena arengueelistustest toodud välja puhkealade ja turismi arendamine. Aastaks 2010 on kogu Valgamaa tunnustatud spordi- ja puhkepiirkond, mis tegutseb aastaringselt. Maakonnas toimuvad rahvusvahelise kaaluga kultuuri- ja spordiüritused, piirkonna puhas ja puutumatu loodus koos kvaliteetse teeninduse ja hea hinnatasemega meelitab siia hulgaliselt turiste nii kodu- kui välismaalt. Välja on toodud Valgamaa erinevate piirkondade arengueelistused ja arengusuunad.

Valga-Valka turismiarendus- ja turundusstrateegia peaesmärgiks on tagada Valgas ja Valkas toimuva turundustegevuse maksimaalne efektiivsus ja luua kaksiklinnale selge positsioneerimine nii kodumaistele kui välituristidele. Keskendutakse olemasolevate ja uute toodete ning teenuste arendamisele, identifitseeritakse kaksiklinna peamised sihtrühmad ning määratletakse turunduseesmärgid, turunduskanalid ning tegevuskava.

Lõuna-Eesti turismi arengustrateegia aastani 2010 keskendub Lõuna-Eesti kuue maakonna – Jõgeva, Põlva, Tartu, Valga, Viljandi ja Võru ühise turismiarengu kavandamisele. Strateegias rõhutatakse, et piirkonna suurimaks rikkuseks on puhas loodus, omanäoline kultuur ja traditsiooniline eestlaslik elulaad. Arendusvaldkondadeks on informatsiooni kättesaadavuse parandamine, koostöös koordineeritud turismi arendamine, ühine turundus ning tehnilise infrastruktuuri arendamine. Strateegia üldisteks eesmärkideks on tasakaalustatud piirkondade areng, uued töökohad ja elanike lississetulekud, seejuures arengupõhimõteteks on kliendikesksus, identiteet ja koostöö.

KASUTATUD ALLIKAD

1. Arengustrateegia „Valgamaa 2013”. Valga, 2007.
2. Eesti ja maailma turism 2006. EAS Turismiarenduskeskus. Tallinn 2007
3. Eesti riiklik turismiarendukava 2007 – 2013. Tallinn, 2006.
4. Lõuna-Eesti turismi arengustrateegia aastani 2010. Tartu 2000.
5. Pedeli piiriülese virgestusala detailplaneering www.valgalv.ee
6. Ruumilise arengu põhimõtted ja suundumused Via Hanseatica mõjualal. Valga 2007
7. Statistikaamet www.stat.ee
8. Turism. Majutus. 2006. Aastakogumik. Statistikaamet, Tallinn 2007, 48 lk.
9. Valga maakonna kodulehekülg www.valgamaa.ee
10. Valga maakonna planeering www.valgamv.ee
11. Valga maakonna turismiveeb www.tourism.valgamaa.ee
12. Valgamaa Aastaraamat 2006. Valga Maavalitsus 2007.
13. Valga-Valka turismiarendus- ja turundusstrateegia. Valga-Valka 2006.
14. Via Hanseatica arengustrateegia. Tartu 2002.

LISA 1. Töörühmades osalenute nimekiri

Nr.	Osaleja nimi	Organisatsioon
1.	Aili Keldo	MTÜ Kodukandi Ühendus
2.	Aivar Kullamaa	Ansomägi
3.	Aivar Tomingas	AS Comex Moto
4.	Andres Saarep	Tõrva linnavalitsus
5.	Anne Pai	Põdrala vallavalitsus
6.	Anneli Kattai	SA Valgamaa Arenguagentuur
7.	Eda Kabrits	Hummuli vallavalitsus
8.	Eda Niitsee	OÜ Kiviveski
9.	Eha Vaimets	Kesklinna hotell
10.	Esta Mets	Valga muuseum
11.	Georg Gorbatenko	Taagepera loss
12.	Indrek Kelk	MTÜ Klubi Tartu Maraton
13.	Jana Mae	Otepää suusamuuseum
14.	Jane Liiv	Valga turismiinfokeskus
15.	Janne Salumäe	SA Valgamaa Arenguagentuur
16.	Kalev Härk	Valga maavalitsus
17.	Kalev Lõhmus	MTÜ P-Rühm
18.	Kati Velner	Sangaste Rukki Maja
19.	Kerli Pauskar	Taagepera loss
20.	Kersti Lepik	Valga maavalitsus
21.	Kristo Riimaa	AS Comex Moto
22.	Küllil Nilender	Mesilinnu talu
23.	Lea Ilp	Otepää turismiinfokeskus
24.	Liivika Liiv-Kaldmaa	SA Tõrva-Helme Turism
25.	Lili Vaiksaar	Lili puhkemaja
26.	Madis Gross	Tõlliste vallavalitsus
27.	Madis Mutso	Hotell Bernhard SPA
28.	Mare Raid	Otepää turismiinfokeskus
29.	Margit Turb	Riiklik looduskaitsekeskus
30.	Maris Kivistik	Riiklik looduskaitsekeskus
31.	Marko Ilisson	Illi-Matu, Patküla kl.
32.	Mati Lüdimois	Otepää vallavalitsus
33.	Peeter Arro	Kivimäe turismitalu
34.	Rain Ruusa	Karula vallavalitsus
35.	Rando Kängsepp	SA Valgamaa Arenguagentuur
36.	Riina Pill	Otepää vallavalitsus
37.	Sille Roomets	Sangaste loss
38.	Säde Kononov	SA Valgamaa Arenguagentuur
39.	Tarmo Tamm	Helme vallavalitsus
40.	Terje Korss	Palupera vallavalitsus
41.	Tiit Kangro	Sangaste Rukki Maja
42.	Triin Tisler	Jaanikese puhkekeskus
43.	Urmas Roht	Otepää looduspark
44.	Valter Kaar	Hummuli vallavalitsus
45.	Ülle Vilo	SA Valgamaa Arenguagentuur

LISA 2. Valga maakonna turismimajanduse SWOT analüüs

TUGEVUSED	
Mitmekülgse loodusressursi olemasolu (kuppelmaastik, järved, looduskaitseala);	78
Unikaalsed kultuurilised ja ajaloolised vaatamisväärsused (mõisad, lossid, muuseumid);	46
Rahvusvaheliste suurürituste toimumine;	38
Tugev Otepää maine;	32
Kaks kõrghooaega – suvi ja talv;	28
Mitmekülgsete turismitoodete ja tegevuste olemasolu;	26
Hea asukoht Euroopast Eestisse saabumisel, Läti lähedus;	25
Kuulumine Via Hanseatica transpordikoridori;	14
Aktiivne omaalgatus kohalikult elanikkonnalt;	8
Ressursi olemasolu võtmaks vastu rohkem külastajaid.	5
NÕRKUSED	
Nõrk koostöö turismiasjaliste vahel (puudub turismiettevõtjate/turismiasjaliste ühendus, vähene koostöö ettevõtjate ja omavalitsuste vahel);	65
Ebapiisav turundus (turismiveebi puudumine, infomaterjalide vähesus paberkanalitel, suveniiride ja käsitöötoodete vähesus, vähene orienteeritus sihtrühmadele);	54
Välja arendamata turismi infrastruktuur (teede halb olukord, raudtee võimalused, ebapiisav viidastamine, puhkekohad, teemapargid);	51
Inimeste vähesus ja turismi- ja teenindussektori ebäühtlane kvaliteet, aktiivsete inimeste väljaränne maakonnast;	32
Valgamaa identiteedi puudumine ja halb maine;	27
Piirkonniti ebäühtlane turismitoodete- ja tegevuste hulk ning turismi ebäühtlane areng;	26
Hooajalisus (teenuste vähesus väljaspool hooaegu);	19
Välja arendamata külaturismi potentsiaal;	14
(Suur)ürituste vähesus ja järjepidevuse puudumine;	6
Ebasoodne asukoht (kaugus Tallinnast, kaugus Skandinaaviast);	4
Konverentsivõimaluste vähesus maakonnas.	2
VÕIMALUSED	
Euroopa Liidu ja Eesti riigi toetused;	84
Siseturismi kasv;	72
Maakondadevaheline ja piiriülene koostöö, ühisprojektid;	60
Turismi soosiv riigi poliitika;	36
Schengeni viisaruumiga liitumine;	34
Bürokraatia vähenemine.	14

OHUD	
Euroopa Liidu ja Eesti riigi toetusfondide piirangud;	64
Koostööhuvi puudumine väljaspool maakonda asuvates piirkondades;	57
Naaberpiirkonnad müüvad ennast paremini ning on edukamad;	52
Ettearvamatud ilmastikuolud, muutlik kliima;	51
Ebastabiilne poliitiline olukord;	30
Edasilükkunud euro kasutuselevõtt;	23
Riiklikud muinsuskaitse piirangud.	23